

sted. Desuden var årtiet karakteristisk ved slavebefolkningens hastigt faldende omfang og den deraf affødte mangel på arbejdskraft.

På Jomfruerne formåede man ikke at imødegå disse grundlæggende problemer og mindske den omsiggribende modstand mod slaveriet. De danske myndigheder havde ganske vist siden slavehandelens afskaffelse i 1803 forsigtigt arbejdet på at forbedre slavernes kår for derved at kunne holde slaveriet intakt indtil videre. Desuden håbede man, at individuel frigivelse af slaver eller disses egenfrikøb efterhånden ville mindske problemerne. Men alt var uden synderlig virkning. Hertil kom, at plantageejerne ikke investerede i moderne arbejdsbesparende redskaber og maskiner, som kunne have lettet slaverne for noget af det hårde fysiske arbejdspress. Som bekendt tog de ufrie sagen i egne hænder ved oprøret i 1848, der endte med en hovedkulds ophævelse af slaveriet i Dansk Vestindien.

Bradys afhandling falder i tre dele. Den første og langt mest omfattende beskriver levende og kompetent negerslaveriet under overskrifter som sukkerproduktion, boligforhold, føde, retsstilling, straffe, ægteskabsforhold, religion og så videre. Hertil kommer det andet og kortere afsnit om plantagerne, deres størrelse og produktionsapparat samt om deres hvide forvaltere, hvis moralske habitus og opførsel Brady er temmelig kritisk overfor. Endelig omfatter afhandlingen en meget kortfattet tredje del om Dansk Vestindien i almindelighed og Sankt Croix i særdeleshed.

Arnold Highfields tilgængeliggørelse af det værdifulde kildeskrift vil sikkert blive værdsat, såvel blandt historikere med interesse for negerslaveriet i dets sene fase som blandt slavernes efterkommere på Sankt Croix.

Erik Gøbel

INGEBORG CHRISTMAS-MØLLER og GORM BRUUN HANSEN (red.): *Himmelev sogns historie*. Roskilde Museums forlag 1995. kr. 225.

Det kan vel med føje diskuteres, om sognet i dag her mod slutningen af det 20. århundrede er en meget betydningsfuld del af vor tilværelse. Kommunalreformen opbrød for alvor de gamle kommuner (ofte lig med pastoraterne), der dog havde været rammen om selvforvaltning og foreningsaktiviteter siden 1800-tallet. I store dele af landet, hvor urbaniseringen er slået igennem, kan allerede de snart bedagede »storkommuner« forekomme utilstrækkelige rum for den moderne tilværelse. Denne udvikling forhindrer dog ikke, at der fortsat er livskraft i en meget etableret genre indenfor lokalhistorien – sognehistorien. Der er måske en pointe her. Netop fordi man går til historien, så finder man også den mest historiske enhed frem som det geografiske genstandsfelt, man behandler. I det foreliggende tilfælde – Himmelev ved Roskilde – har man endvidere valgt den nedarvede disposition – et afsnit om geologi og naturhistorie som optakt til ærkæologien, så frem over kirken til landbosamfund og landboreformer og så op i 1800- og 1900-tallet en bredere vifte af emner. Der er et afsnit om besættelsen, ikke overraskende om en nyskabelse som Risø og helt forventeligt et afsluttende kapitel: »Fra landby til forstad«.

Når man indledningsvis har bestemt Himmelev sogns historie som næsten overraskende traditionelt disponeret, så har det utvivlsomt en nær sammenhæng med bogens tilblivelse. Den er et kollektivt projekt, iværksat i 1986 på lokalt

initiativ, og den henvender sig til Himmelev sogns beboere. En betydelig vægt er der lagt, både i henseende til disposition, fremstillingsform og illustrationsvalg, på »før-og-nu«-perspektivet, på mands – kvindes – minde, og på at skabe en fortælle-mæssig nærhedsoplevelse i skildring af de gamle landsbysamfund – Himmelev og Veddelev. Det er en sognebog, der både skal fastholde en fælles erindring og vel appellere til en særlig lokal oplevelse af »tilhør«.

Bogen er resultatet af flere forfatters medvirken – heriblandt indgår der bearbejdede dele af specialer fra RUC lige på den anden side sognegrænsen. Ingeborg Christmas-Møller har været en af de flittigste bidragsydere, og først og fremmest på hende hviler skildringen af »det gamle« Himmelev som lokalsamfund. Gode behandlinger af de to landsbyers udskiftning er udsprunget af RUC-specialerne. Nogle afsnit kan forekomme vel kortfattede, og besættelsestiden bliver ren modstandshistorie. Afsnittet om forandringerne i dette århundrede er lykkedes udmærket indenfor de rammer, der er sat.

Himmelev sogns historie er i lay out og hvad angår billedsiden et præsentabelt arbejde, som Roskilde Museums forlag kan være bekendt.

Claus Bjørn

LENNART BERGFELDT: *Experiences of Civilian Resistance: The Case of Denmark 1940-1945*. Uppsala, eget forlag 1993, 451 s., disputats.

Den foreliggende afhandling er en teoretisk analyse af den civile modstand, som den manifesterede sig i besættelsestidens Danmark. Begrebet »civil modstand« signalerer her en politologisk tilgang, der især har været dyrket af freds- og konfliktforskningen i dens bestræbelse på at afdække et alternativ til den militære kamp (i form af krig eller væbnet modstand). Retningen er kendetegnet ved et overordentlig vidtfavnende modstandsbegreb, der i den foreliggende bog uden besvær inkorporerer så forskellige fænomener som illegal presse, strejker, demonstrationer og – samarbejdspolitik.

Indenfor denne ramme gennemfører Bergfeldt en stringent analyse af civilmodstandens strukturelle set-up, dens former (behaviour), resultater (effects) og virkning (effectiveness). Forinden læseren når så vidt, skal han imidlertid gennem et halvt hundrede sider »Theory« og en litteraturbaseret, halvanden hundrede sider lang »History«, der intet nyt tilføjer. Kernestykket »Analysis« afhandles på godt hundrede sider, hvorefter det sætter ind med et uvejr af konklusioner – afsluttende med intet mindre end »policy conclusions and recommendations.« Meget af alt dette forekommer at hvile på sand, men i al sin nomotetiske vidtløftighed formår Bergfeldt dog at omformulere en stribe problemer i relation til besættelsessituationen, og med den sunde skepsis, han udviser overfor sin egen metode, er det slet ikke unyttigt.

En strengt skematisk organisering af stoffet med utallige gentagelser gør ikke just bogen til nogen litterær oplevelse. Dens styrke ligger i teorioversigten og i de omfattende litteraturhenvisninger, der giver en udmærket indføring i forskningsfeltet.

Henrik Dethlefsen